

Kuka ymmärtäisi valkoista lihaasyövää heteromiestä?

Katherine J. Cramer:
The Politics of Resentment. Rural Consciousness in Wisconsin and the Rise of Scott Walker. Chicago: Chicago University Press, 2016. 256 s. ISBN 9780226349114

Arlie Russell Hochschild:
Strangers in Their Own Land. Anger and Mourning on the American Right. New York: The New Press, 2016. 368 s. ISBN 978-1-62097-225-0

Miten ja miksi joku voikaan äänestää avoimen populistista öykkäriä, joka haluaa tuhota

valtion ja palata muinaisiin tapoihin? Entä kuinka ihmeessä kuusikymmentä miljoonaa amerikkalaista saattaa tehdä niin? Oikeistopopulistien nousu Euroopassa on tuottanut lukuisia yrityksiä ymmärtää tätä ilmiötä, ja Donald Trumpin presidenttiyys kiihdyttänyt niiden syntyä vielä lisää. Rakenteellisiin selityksiin päästään toki käsiksi tilastoilla ja kyselyillä, mutta ne kertovat yleensä vain, kuka populistija äänestää, eivät sitä, miksi. Onneksi amerikkalaisilla etnografeilla on parahultaisesti ollut työn alla useampikin pitkä tutkimus teekutsuliikkeen suosioista populismin synnyinmailla, Yhdysvaltain maaseudulla. Näistä Arlie Russell Hochschildin *Strangers in Their Own Land* (2016) on saanut eniten mediahuomiota, kenties siksi, että Hochschild ehti juuri ja juuri lisätä kirjaansa loppuluvun Trumpista ennen sen julkaisua. Katherine Cramerin *The Politics of Resentment* (2016) käsittelee kuitenkin pitkälti samoja teemoja aivan yhtä ansiokkaasti. Teoksille on lisäksi yhteistä se, että molemmat ovat paitsi perinpohjaisia etnografioita konservatiivisia republikaaneja äänestävien parissa myös liberaaleista yliopistoista ponnistavien yhteiskuntatieteilijöiden eräänlaisia tutkimusmatkoja tutkijoille itselleen vieraisiin ympäristöihin: edellinen on

tehty Louisianaassa ja jälkimmäinen Wisconsinin maaseudulla. Siispä Hochschildin kirjan otsikon maaseudun konservatiiveista ”vieraina omassa maassaan” voi myös kääntää päälaelleen: vaikka molemmat teokset kuvaavat ihmisiä, jotka kokevat oman maansa muuttuneen heille itselleen vieraaksi ja haluavat pisteen ”nykymenolle”, myös tutkijoita motivoi tutkia juuri tätä aihetta polttavat kysymykset siitä, millaisessa maassa itse oikein elää, ja mikä saa noin suuren ihmisjoukon ajattelemaan niin eri tavalla kuin itse?

Molempien kirjojen lähtökohdiana on siis toteamus amerikkalaisen yhteiskunnan polarisoitumisesta ja vieläpä tutkijan omasta vaikeudesta ymmärtää ”vastapuolta”, siis konservatiiveja. Miksi he äänestävät sen vastaisesti, mikä itsestään selvästi olisi heille itselleenkin parempi? Sillä juuri tämänhän kyselytutkimukset ovat meille kertoneet: valtiollista sääntelyä vastustavien konservatiivisten populistien äänestäminen on etenkin heikommin koulutettujen, maaseudulla asuvien miesten parissa suosiotaan kasvattava ilmiö, niin Yhdysvalloissa kuin muuallakin (toki maaseutulottuvuus on juuri Yhdysvalloissa erityisen korostunut). Sekä Hochschildin että Cramerin näkökulmasta juuri nuo

miehet ovat niitä, jotka tarvitsevat vastustamaansa politiikkaa: tulonsiirtoja ja ympäristönsuojelua. Hochschildille ympäristönsuojelu on keskeinen teema, sillä Louisiana on teollisuuden aiheuttamista ympäristötuhoista pahimmin kärsinyt osavaltio, ja silti siellä kasvaa voimakkaasti se joukko kansalaisia, joka haluaa lopettaa kaiken yritystoiminnan sääntelyn ja antaa yritysten saastuttaa vapaasti. Cramer taas havaitsee tilastoaineistojen perusteella maaseudun taloudellisen kurjistumisen olevan tosiasia: työpaikat katoavat kaupunkeihin ja perinteisillä elinkeinoilla on vaikea pärjätä. Hochschild ja Cramer siis ajattelevat republikaaniäänestäjien toimivan oman etunsa vastaisesti.

Vastaus arvoitukseen löytyy kulttuurisista tekijöistä. Hochschild kuvaa kohtaamiensa ihmisten *deep storya*, ”syvää tarinaa” itsestä ja omasta paikasta maailmassa, tarinaa, jonka avulla ymmärrämme itsemme. Hochschildin haastateltaville se on tarina amerikkalaisesta unelmasta: me kaikki kuljimme jonossa polulla vuorta ylös, ja kun tarpeeksi kauan kärsit sinnikkäästi, koittaa vuorosi ylittää vuorenhuippu ja vastaanottaa sen takana odottava kultainen aarre, siis vakaa toimeentulo ja arvostettu asema, oman kodin ja auton tuoma

vapaus. (Sellaiset suomalaisen kulttuurin perinteisesti keskeisinä pidetyt virstanpylväät kuin sisu, kansakuntana yhteen hiileen puhaltaminen tai ”punainen tupa ja perunamaa” eivät ole tästä tarinasta kovin kaukana.) Mutta tarinan opetus on vaakalaudalla, kun pakolaiset, kaupunkilaiset, naiset, seksuaalivähemmistöt ja muut ”liberaalien lellikit” ovat saaneet luvan kiilata jonnossa. Tätä ei voi sallia.

Samankaltaista tarinaa kertovat Cramerin haastateltavat Wisconsinissa. Kaupunkilaiset ajavat autoilla, joiden lavoille ei edes mahdu työkoneita; miten he muka voisivat todella *ansaita* menestyksensä? Professorithan käyvät suihkussa *ennen* kuin menevät töihin eivätkä töiden jälkeen, kuten yksi Cramerin haastateltavista ivaa. Molemmat kirjat paikantavat saman epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen, joka populistien äänestäjiä motivoi: kokemuksen siitä, että he ansaitisivat parempaa. Yhteiskunta palkitsee ihmisiä väärin perustein, kun sen pitäisi palkita työstä, ja vain työstä. Avainsanaksi nousee hankalasti suomennettava *deservingness*, siis ansaitseminen – ei vain banaalissa ”tienata rahaa” -merkityksessä, vaan vahvana kokemuksena siitä, että on oikeutettu johonkin, jonka on ansainnut. Tavallaan kyseessä onkin ”etuoikeuden” (*privilege*)

kääntöpuoli: niin itse valkoiset työväenluokkaiset lihaasyövät heteromiehet kuin heitä arvostelevat liberaalitkin ovat samaa mieltä siitä, että työtätekevillä miehillä on jonkinlainen *oikeus* johonkin yhteiskunnalliseen asemaan, mutta siinä missä liberaalien yhteiskuntatieteilijöiden mielestä tuo asema on epäoikeudenmukainen *etuoikeus*, Hochschildin ja Cramerin haastatteleminen maaseudun työläismiesten näkökulmasta yhteiskunnallinen asema on (työllä ja ennen kaikkea työmoraalilla) *ansaittu* oikeus. Siitä tuskin on kiistaa, että työtätekevien miesten yhteiskunnallinen asema on suhteellisesti laskusuuntainen; kiista koskee sitä, onko tämä asiointi oikein. Mutta ainakin työväenluokkaisten valkoisten miesten ymmärtäminen, tai edes sen yrittäminen, on viime vuosikymmeninä jäänyt vähemmälle huomiolle niin sosiologeilta kuin vasemmistopuolueiltakin.

Huoli taloudellisesta toimeentulosta ei kuitenkaan ole Hochschildin ja Cramerin haastateltaville yhtä polttava kysymys kuin epäoikeudenmukaisuuden kokemus. Työväenluokkaiset populistit äänestävät miehet eivät niinkään halua yhteiskunnalta rahaa – sillä sosiaalisia tulonsiirtojaan he vastustavat – vaan he haluavat maailman, jossa heidän taidoillaan ja elämäntavallaan

voi ansaita rahaa ja arvostusta, tuoda leivän pöytään ja saada siitä kiitoksen. Ilmiö on toki ikivanha, kuin myös huoli tällaisen maailman häviämisestä. Historioitsija Michael Kazin kirjoittaa kirjassaan *The Populist Persuasion* (Cornell University Press, 1995), että 1800-luvun lopulla syntyneen amerikkalaisen populistisen aatteen historiallinen perusta on tuonaikaisessa ”tuottajan eetoskassa” (*producer ethic*): kuten Jumalakin Aatamille ilmoitti, ”otsa hiessä pitää sinun leipäsi ansaitseman”. Todellista työtä on se, kun miehet muokkaavat käsillään luontoa, ja Mississippin osavaltiossa vuonna 1891 perustettu ensimmäinen populistipuolue teki tästä eetoksesta poliittisen ideologian. Sen kaikki on yhä kuultavissa, vaikka populistinen aate on matkan varrella mukautunut kuhunkin historialliseen kontekstiin ja muuttunut ajan myötä.

Kenties tervetullein anti-molemmista kirjoista on se, että sosiologit, jotka etenkin amerikkalaisessa keskustelussa ovat keskittyneet etuoikeuksien ja valtapositioiden osoittamiseen, osoittavat nyt merkkejä omien etuoikeuksiensa tunnistamisesta – etenkin suhteessa niihin, joiden näkökulmasta juuri sosiologit ja heidän edustamansa yhteiskuntaluokka ovat ”niitä etuoikeutettuja”, kuten vaikkapa työväenluokan

kohdalla. Tällä en suinkaan halua vähätellä niiden todellisten valta-asemien ja etuoikeuksien merkitystä, joista valkoiset miehet nauttivat niin Suomessa kuin Yhdysvalloissakin, kuten sukupuolten välisiä palkkeroja ja rakenteellista rasismia. Sen sijaan tarkoitan ensinnäkin sitä, että epäoikeudenmukaisuuden kokemukset ovat mahtava poliittinen voima, ja ne voivat kummuta muistakin kuin kaikkein ilmeisimmistä valtasuhteista. Siksi niitä kannattaa mieluummin yrittää ymmärtää kuin tuomita niitä ”uhriutumisenä”. Lisäksi jokainen meistä on monenlaisten valtasuhteiden risteyskohdassa – jopa se valkoinen lihaasyövä cis-heteromies, vaikka onkin monella tavalla etuoikeutettu, voi samalla kärsiä siitä, että sattuu työskentelemään robotisaation uhkaamalla alalla ja asumaan alkutuotannosta elantonsa saavalla kuihtuvalla maaseutukunnalla. Jos tämä kuvitteellinen heteromiehemme sattuu olemaan stereotyyppisesti myös rasisti, hänen rasisminsa voi tuomita ja samalla ymmärtää hänen toisin tavoin prekaaria asemaansa maalaisena ja työväenluokkaisena. Näin ammattiyhdistäjinä meillä sosiologeilla luulisi olevan kyky ja tahto myös hänen perifeerisen kokemuksensa analysoimiseen.

Tuukka Ylä-Anttila